

अनुसूचि-२

(दफा ४ तथा अनुसूचि-१ को भाग-२ सँग सम्बन्धित)

दंगीशरण गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: ८

संख्या: ३७

मिति: चैत्र २५ गते, २०८१

भाग: १

नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ मा उल्लेख भएबमोजिमको अधिकार अन्तर्गत रही दंगीशरण गाउँपालिकाको गाउँसभाको बैठकबाट मिति २०८१/१२/१७ मा पारित भएको ऐन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

दंगीशरण गाउँपालिकाको दलित सशक्तीकरण ऐन, २०८१

गाउँसभामा पेस भएको मिति: २०८१/१२/१५
गाउँसभाबाट पारित भएको मिति: २०८१/१२/१७
प्रमाणिकरण भएको मिति: २०८१/१२/२२

प्रस्तावना: दलित समुदायमाथि सदियोंदेखि हुँदै आएको जातीय छुवाछुत, भेदभाव, हिंसा, अपमान, घृणा तथा असमानता हटाई दलित समुदायलाई राष्ट्रिय मूलधारमा ल्याउन नेपालको संविधानले व्यवस्था गरेको मौलिक हक, समानता जस्ता आधारभूत मौलिक अधिकारको रक्षा गर्दै समतामूलक समाजको निर्माण गरी दलित समुदायको विकास, सशक्तीकरण र छुवाछुत मुक्त समाजको निर्माण गर्न वाञ्छनीय भएकाले,

नेपालको संविधानको धारा २२६ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी दंगीशरण गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यो ऐनको नाम "दंगीशरण गाउँपालिका दलित सशक्तीकरण ऐन, २०८१" रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-
(क) "ऐन" भन्नाले दंगीशरण गाउँपालिका दलित सशक्तीकरण ऐन, २०८१" सम्झनुपर्छ।

- (ख) "दलित" भन्नाले राष्ट्रिय दलित आयोगले सूचीकृत गरेका जातजाति र सूचीकृत नभएकाको हकमा सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिसमा जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट दलित भनी प्रमाणित जाति सम्झनुपर्छ।
- (ग) "सांस्कृतिक पहिचान" भन्नाले दलित समुदायको पेसा, सिप, कला र क्षमताको पहिचान सम्झनुपर्छ।
- (घ) "समिति" भन्नाले दफा ५ बमोजिम गठन हुने जातीय भेदभाव र छुवाछुत अनुगमन तथा सशक्तीकरण समिति सम्झनुपर्छ।
- (ङ) "सरोकारवाला" भन्नाले दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धी काममा भूमिका देखिने सरकारी कार्यालय, गैर सरकारी संघसंस्था तथा नागरिक समाज सम्झनुपर्छ।
- (च) "सहयोगी संस्था" दलित हक तथा अधिकार सम्बन्धी कार्यविधि अनुरूप प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुर्याउने व्यक्ति, संस्था वा संगठन सम्झनुपर्छ।
- (छ) "सशक्तीकरण" भन्नाले नीतिगत रूपमा दलित समुदायहरूका व्यक्तिको नागरिक, राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक

अधिकारको चौतर्फी विकासका लागि चालिने कदम सम्झनुपर्छ।

- (ज) "गाउँपालिका" भन्नाले दंगीशरण गाउँपालिका सम्झनुपर्छ।
- (झ) "अध्यक्ष" भन्नाले दंगीशरण गाउँपालिकाको अध्यक्ष सम्झनुपर्छ।
- (ञ) "उपाध्यक्ष" भन्नाले दंगीशरण गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष सम्झनुपर्छ।
- (ट) "वडाध्यक्ष" भन्नाले दंगीशरण गाउँपालिकाभित्र रहेका वडाका अध्यक्षहरू सम्झनुपर्छ।
- (ठ) "कार्यपालिका सदस्य" भन्नाले दंगीशरण गाउँपालिकाका कार्यपालिका सदस्य सम्झनुपर्छ।
- (ड) "शाखा" भन्नाले दंगीशरण गाउँपालिकाको महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण शाखा सम्झनुपर्छ।
- (ढ) "जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत" भन्नाले प्रथा, परम्परा, धर्म, संस्कृति, रीतिरिवाज, जातजाति, वंश, समुदाय वा पेसाका आधारमा गरिने भेदभाव तथा छुवाछुतजन्य कार्य सम्झनुपर्छ।
- (ण) "कसुर" भन्नाले मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ तथा जातीय तथा अन्य सामाजिक छुवाछुत र

भेदभाव (कसुर र सजाय) ऐन, २०६८ को दफा ४
बमोजिमका अपराध सम्झनुपर्छ।

परिच्छेद-२

उद्देश्य तथा दलित सशक्तीकरण

३. **उद्देश्य**: दलित सशक्तीकरणका लागि देहाय बमोजिमका उद्देश्य रहनेछः-
- (क) गाउँपालिकाको दलित समुदायको सशक्तीकरण गर्न शिक्षा, स्वास्थ्य, जातीय भेदभाव उन्मूलन, सहअस्तित्व र अन्तरघुलनका माध्यमबाट सरोकारवाला निकाय, दलित तथा गैर दलित समुदायको भूमिका कितान गर्नु,
  - (ख) दलित समुदायको पहिचान, उत्थान र अधिकारका सवालमा परम्परागत पेसालाई आधुनिकीकरण, प्रवर्धन, आर्थिक तथा सामाजिक रूपान्तरणका लागि गाउँपालिकाको दृष्टिकोण स्पष्ट गर्नु,
  - (ग) दलित समुदायको उत्थान र अधिकारका लागि सम्भावित गतिविधि र योजना बनाई सामाजिक रूपान्तरणका गतिविधि सञ्चालन गर्नु,
  - (घ) दलित समुदायको उत्थान तथा अधिकार सुनिश्चित गर्न आर्थिक सबलीकरण, सामाजिक न्यायका लागि अन्तरजातीय विवाह, सार्वजनिक रूपमा गरिने कार्य जस्ता कार्यलाई प्राथमिकीकरणका साथ योजना बनाई स्थानीय सरकार, सरोकारवाला निकाय तथा

अधिकारकर्मी समुदायको संलग्नतामा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने।

४. दलित सशक्तीकरणका लागि सञ्चालन गरिने क्रियाकलापः (१)
गाउँपालिकाले जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत अन्त्यका लागि स्थानीय योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका क्रियाकलापका लागि स्थानीय सरकार, समुदाय, संघसंस्था, नागरिक समाज, सरोकारवाला निकाय तथा अधिकारकर्मीहरूको संलग्नतामा देहायबमोजिमका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नेछः-

(क) जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत विरुद्ध सचेतना कार्यक्रमः

१. जातीय भेदभाव (कसुर र सजाय) ऐन, २०६८ मा भएका व्यवस्था र सावधानीका विषयमा सूचना तथा सञ्चार माध्यमबाट प्रचारप्रसार,
२. गाउँपालिका तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रममा जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत सम्बन्धी कसुर र सजायका विषयहरूलाई समावेश गर्ने,
३. सरकारी कार्यालय, विद्यालय, सार्वजनिक स्थान, सहकारी र नागरिक संघसंस्था, औद्योगिक कम्पनीका कार्यालयहरूमा जातीय विभेद तथा छुवाछुतको व्यवहारलाई निरुत्साहित गर्ने खालका सन्देश भएका सूचना बोर्डहरू तयार गरी सबैले देख्ने गरी राख्ने,

४. स्थानीय जनप्रतिनिधि, दलित समुदायको पक्षमा क्रियाशील सामाजिक अभियन्ताहरूले आफू सहभागी भएको सार्वजनिक कार्यक्रमहरूमा जातीय विभेदको विषयमा गाउँपालिकाले लिएको धारणाको विषयमा संवेदनशील हुने,
५. जातीय विभेद तथा छुवाछुतका विरुद्धमा शैक्षिक संस्था तथा सार्वजनिक निकायमा कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने,
६. टोल विकास संस्था, शिक्षक, सेवाप्रदायक कार्यालयका कर्मचारी, नेपाल प्रहरी, सरोकारवाला समेतलाई जातीय भेदभाव तथा कानुनी सचेतना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गराउने।

(ख) सामाजिक व्यवहार सुधार अभियान:

१. जातीय विभेदलाई प्रोत्साहन गर्ने गतिविधिको अन्त्य र दलित समुदायभित्रको विभेदमा सुधारात्मक कार्य गर्ने,
२. दलित समुदायका पेसा, सांस्कृतिक मान्यताहरू सबैका लागि स्वीकार्य हुने गरी सुधार गर्ने,
३. दलित समुदायमा स्वास्थ्य, शिक्षा तथा सरसफाइ अभियान सञ्चालन गरी व्यावहारिक सुधार ल्याउने,
४. घरेलु हिंसा, अन्धविश्वास, कुरीति र कुसंस्कार, महिलामाथि हुने हिंसा, बालश्रम, बालहिंसामा कमी ल्याउन समुदायस्तरका कार्यक्रमको योजना बनाई लागु गर्ने,
५. दलित बस्ती वा समुदायहरूलाई हिंसारहित समाजमा रुपान्तरण गर्ने।

(ग) जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत रहित स्थान घोषणा:

१. सरकारी तथा गैर सरकारी कार्यालय, सार्वजनिक स्थान र टोल विकास संस्थाहरूलाई छुवाछुत मुक्त स्थान घोषणा गर्ने,
२. गाउँपालिकाभित्र सार्वजनिक रूपमा गरिने कार्य, सहभोज, अन्तरजातीय विवाह जस्ता कार्यहरूलाई प्रोत्साहन तथा सम्मान गर्ने,
३. गाउँपालिकालाई छुवाछुत मुक्त पालिका घोषणाका लागि सूचकहरू तयार गरी लागु गर्ने,
४. गाउँपालिकालाई छुवाछुत मुक्त पालिका घोषणा गर्नका लागि टोल, वडा हुँदै अन्त्यमा पालिकालाई जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने,
५. जातीय भेदभाव तथा छुवाछुत मुक्त क्षेत्र घोषणा भएका टोलमा स्थानीय सरकार, वडालाई सकारात्मक विभेदको मर्म अनुरूप विशेष प्राथमिकता राखी सरकारी सेवा तथा सुविधामा सहूलियत प्रदान गर्ने।

(घ) आयमूलक तथा जीविकोपार्जनमा सुधार:

१. परम्परागत रूपमा पुख्र्यौली पेसा अँगाल्दै आएका व्यक्तिहरूको सिप परीक्षण तथा प्राविधिक क्षमताको मूल्याङ्कनको लागि प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा परिषद् र घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयसँग सहकार्य गरी दलित समुदायका परम्परागत सिप भएका घर बनाउने, काठको सामग्री बनाउने, कृषि औजार बनाउने, छालाका सामग्री बनाउने, गरगहना बनाउने, कपडा

सिलाउने, मादल, बाजागाजा बनाउने जस्ता सिपको परीक्षण गरी प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने,

२. परम्परागत रूपमा पुख्र्यौली पेसा अँगाल्दै आएका दलित समुदायका मानिसहरूको सिपको आधुनिकीकरण गर्न तालिमको व्यवस्था गरी व्यवसाय सञ्चालनको लागि पुँजीको व्यवस्था तथा बजारीकरण गर्ने,
३. कृषि, वन तथा भौतिक निर्माणसँग सम्बन्धित पेसालाई आधुनिकीकरण गरी जीविकोपार्जनको माध्यमको रूपमा विकास गर्न परम्परागत पेसालाई प्रविधिमैत्री बनाउन आधुनिक मेसिन खरिद, विद्युत, ऊर्जा जडान, उद्यमस्थल निर्माण जस्ता कार्यमा सहयोग गर्ने,
४. परम्परागत रूपमा पुख्र्यौली पेसा अपनाउँदै आएका दलित समुदायका मानिसहरूको पेसालाई व्यावसायिक बनाउन सिलाइ, कृषि औजार निर्माण, गरगहना बनाउने, वाद्यवादन बनाउने, धातुका भाँडाकुँडा निर्माण जस्ता सिपमूलक व्यावसायलाई दर्ता र सोको व्यवसायीकरण गर्ने।

(ड) समतामूलक नीतिको अवलम्बन:

१. गाउँपालिकाको विकास तथा सेवासँग सम्बन्धित टोल विकास संस्था, विभिन्न समिति, उपसमितिहरूमा दलित समुदायका प्रतिनिधिको सहभागिता गराइने,
२. दलितहरूको सवालमा बन्ने समिति, उपसमितिहरू दलित जनप्रतिनिधिहरूको नेतृत्वमा गठन गर्ने व्यवस्था मिलाइने,

३. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने आयमूलक, रोजगारमूलक कार्यक्रमहरूमा दलित समुदायका व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिइने,
४. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने आयमूलक, रोजगारमूलक तथा सिपमूलक कार्यका लागि व्यक्ति छनौट गर्ने प्रक्रियामा दलित समुदायका व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकतामा राखिने,
५. महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका छनौटमा दलित महिला छनौटका लागि प्राथमिकता दिइने।

(च) आवास र उत्पादनका श्रोतमा पहुँचको सुनिश्चितता: आवास र उत्पादनका श्रोतमा पहुँचको सुनिश्चितताको लागि गाउँपालिकाले सबै नागरिकहरूको सुरक्षित आवास र जीविकोपार्जनको विषयलाई आधारभूत अधिकारको रूपमा लिई व्यवस्थापन गर्नेछ।

(छ) शिक्षामा प्रोत्साहन:

१. दलित बालबालिकाहरूलाई प्राथमिक तहदेखि माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्नुका साथै शैक्षिक सामग्री र पोसाकको लागि विशेष अनुदानको व्यवस्था गर्ने,
२. दलित समुदायका बालबालिकाहरूलाई उच्च तहको शिक्षामा पहुँच वृद्धि गर्ने,
३. उत्कृष्ट तथा न्यून आर्थिक अवस्था भएका विद्यार्थीहरूलाई गाउँपालिकाभित्रको उच्च शिक्षा तथा प्राविधिक अध्ययनको लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने,
४. संस्थागत विद्यालयमा विपन्न दलित छात्रवृत्ति प्रदान गर्नका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

५. परीक्षामा दलित विद्यार्थीले प्राप्त गर्ने अङ्क र विद्यालयको विद्यार्थी मूल्याङ्कनको दस्तावेज तयार गर्न लगाउने,
६. घरबार विहीन दलित विद्यार्थीको लागि होस्टेलमा राख्ने व्यवस्था मिलाउन प्राथमिकता दिने,
७. विद्यालयमा हुने जातीय विभेदलाई न्यूनीकरण गर्न शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्ने।

(ज) अन्य क्रियाकलाप:

१. सिप सिक्न, उद्यम व्यवसाय सञ्चालन गर्न र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनका लागि सूचना प्रकाशन गरी माग सङ्कलन गर्ने,
२. प्राप्त निवेदनका आधारमा उपयुक्त व्यक्ति वा समूह छनौट गरी उद्यम योजनाको आधारमा सहयोगको सीमा निर्धारण गर्ने,
३. तालिम, ऊर्जा, प्रविधि सहयोग तथा उद्यम दर्ताको लागि सहजीकरण गर्ने,
४. प्राप्त मागका आधारमा उद्यम व्यवसाय तथा व्यवसायी छनौटका लागि सम्बन्धित विज्ञ तथा अनुभवी व्यक्तिहरूको संलग्नतामा छनौट समिति बनाउने।

परिच्छेद-३

अनुगमन समिति तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

५. जातीय विभेद र छुवाछुत अनुगमन तथा सशक्तीकरण समिति: (१)

यस ऐन बमोजिम दलित सशक्तीकरणका लागि जातीय विभेद र छुवाछुत अनुगमन तथा सशक्तीकरण समिति रहनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने समितिमा देहायबमोजिमका सदस्यहरू रहनेछन्:-

(क) अध्यक्ष वा अध्यक्षले तोकेको कार्यपालिका सदस्य
- संयोजक

(ख) दलित महिला वडा सदस्यहरूमध्येबाट अध्यक्षले
तोकेका २

जना

- सदस्य

(ग) दलित अधिकारका क्षेत्रमा काम गरेका
व्यक्तिहरूमध्येबाट

समितिले तोकेको १ जना महिलासहित ३ जना

- सदस्य

(घ) दलित समुदायका अपाङ्गता भएका व्यक्ति र
दलित जेष्ठ

नागरिक १/१ जना

- सदस्य

(ङ) महिला बालबालिका तथा समाजकल्याण इकाई
प्रमुख -सदस्य सचिव

(३) उपदफा (२) बमोजिमको समितिमा सामाजिक विकास समितिका संयोजक तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई आमन्त्रण गर्नु पर्नेछ।

(४) दलित सशक्तीकरण र जातीय विभेद तथा छुवाछुत अन्त्यका लागि समितिले प्रभावकारी अनुगमन गर्न अन्य कार्यविधि आफैले निर्धारण गर्न सक्नेछ।

६. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: दफा ५ बमोजिम गठित समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) यस ऐनबमोजिम कार्यान्वयन हुने कार्यक्रमहरूको योजना तयार गरी गाउँपालिकामा सिफारिस गर्ने,
- (ख) आवश्यक कार्यविधि तयार गरी स्वीकृतिको लागि कार्यपालिकामा पेस गर्ने,
- (ग) स्वीकृत भएका योजना तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- (घ) दलित समुदायको उत्थान तथा अधिकारको लागि योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- (ङ) यस ऐनबमोजिम भएका व्यवस्थाको कार्यान्वयनको अनुगमन गरी गाउँपालिकामा प्रतिवेदन पेस गर्ने,

- (च) स्थानीय संघसंस्था, सहयोगी निकाय तथा व्यक्तिहरूसँग सहकार्य गर्दै अभियानलाई प्रभावकारी बनाउने,
- (छ) गाउँपालिका मातहतका सरकारी निकायको योजना तथा कार्यक्रमलाई समावेशी बनाउन सहजीकरण गर्ने।
- (ज) शैक्षिक सामाग्री पोसाक आवश्यकता अनुसार मापदण्ड बनाई उपलब्ध गराउने ।

परिच्छेद-४

विविध

७. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: यस ऐनमा भएका व्यवस्थाको कार्यान्वयनको सिलसिलामा कुनै बाधा अड्काउ उत्पन्न भएमा फुकाउने अधिकार गाउँ कार्यपालिकामा निहित रहनेछ।
८. नियम वा कार्यविधि बनाउन सक्ने: यस ऐनको कार्यान्वयन गर्न गाउँ कार्यपालिकाले आवश्यक नियम वा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ।
९. बचाउ तथा खारेजी: (१) यस ऐनको कार्यान्वयनको क्रममा भए गरेका कार्यहरूको बचाउ गाउँ कार्यपालिकाले गर्नेछ।

(२) यस ऐनमा लेखिएका कुराको हकमा यसै ऐनबमोजिम र नलेखिएका कुराको हकमा प्रचलित कानूनबमोजिम हुनेछ।

आज्ञाले
कर्ण बहादुर नेपाली
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत